

2. Виноградова Л. В. Термины туризма в русском и английском языках / Л. В. Виноградова // Материалы второй научно-практической конференции молодых ученых-гуманитариев: Матер, конф.; Великий Новгород (18–19 декабря 2009г.) / Под ред. Е.В. Сергеевой, М.Н. Щетинина; НовГУ им. Ярослава Мудрого. – Великий Новгород, 2009. – С. 107–111.
3. Шипулина Г.И. Формирование туристской лексики в современном русском языке / Г.И. Шипулина – М.: Наука, 1981, – 186 с.

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ПОРОДЖЕННЯ МОВЛЕННЕВО-МУЗИЧНОГО ТВОРУ

В.В. Марченко

*аспірант кафедри теорії, практики та перекладу французької мови,
Національний технічний університет України «КПІ»*

У колі загальних проблем мовленнєво-музичної комунікації особливе місце займає вивчення мовленнєво-музичного твору як цілісного механізму, утвореного за рахунок взаємодії засобів різних рівнів мовної та музичної систем. Проте недостатньо дослідженим лишається питання ролі комунікативно-когнітивних механізмів у процесі породження та сприйняття мовленнєво-музичного твору. У зв'язку з цим мета нашої праці полягає в обґрунтуванні синергетичної моделі породження і сприйняття мовленнєво-музичного твору.

Під час побудови синергетичної моделі ми виходили з поширеної серед науковців (див., напр., [7, с. 90-91] думки про те, що мовленнєво-музичний твір слід розглядати як полікодовий текст, побудований на поєднанні у спільному знаковому просторі семіотично гетерогенних складових – вербального тексту в усній або письмовій формі та знаків іншої (у цьому випадку – музичної) системи. Саме розуміння мовленнєво-музичного твору як полікодового тексту, що функціонує в пісенному дискурсі, дозволило нам розглядати процеси його породження та сприйняття за аналогією до комунікації.

Виходячи з цього, під час вибору теоретичної основи для шуканого опису ми зупинилися на загальновідомій моделі комунікації Шеннона-Уївера [6, с. 229], відповідно до якої комунікація є одностороннім лінійним процесом, реалізація якого може бути описана такою сукупністю операцій: створення повідомлення → його кодування → транслювання → отримання і декодування.

Методологічним підґрунтям для формування цієї моделі слугувала ідея співпадіння мовленнєво-музичних культур адресанта й адресата як обов'язкової умови комунікації. Оскільки мовленнєва та музична культури є окремими складовими духовного світу людини, то нами використано відомий [1, с. 15] графічний образ зіткнення двох сфер – духовних культур адресанта й адресата, внаслідок якого у процесі мовленнєво-музичної комунікації створюється зона їхнього співпадіння, завдяки існуванню якої і стає можливою сама комунікація. У межах кожної з означених сфер трикутниками зображені перетини синергетичних моделей пірамід духовного буття адресанта та адресата, обґрунтованих у роботі [5].

У середині перетину піраміди духовного буття адресанта зображено систему сфер духовного буття індивіда, що включає екзистенціальну, ментальну та трансцендентну [3, с. 207-211] підсистеми, функціонування яких керується свідомістю. Оболонка системи утворена трьома складовими: мовленнєвою і музичною культурами адресанта, які виступають параметрами порядку [4, с. 142] системи, та площиною його інтенцій. У різних сферах духовного буття індивіда перебіг його мислення розглядається в моделі як суто емоційне (в екзистенціальній сфері), емо-раціональне (в ментальній), раціональне (у трансцендентній) та логічне (в свідомості). Внаслідок стохастичної взаємодії цих форм мислення і відбувається саморозвиток синергетичного за своєю природою механізму породження й актуалізації мовленнєво-музичного твору, який на моделі відображається у вигляді певної траєкторії структури-атрактора.

Як відомо [2, с. 73], процес породження будь-якого висловлювання реалізується у достатньо широкому діапазоні емоційних станів індивіда. Зважаючи на це, неважко уявити, що в результаті пережитого потрясіння або певного стресу особистого характеру хаотичні внутрішні відчуття і спогади

автора збуджують психічну енергію його позасвідомого, тобто екзистенціальної сфери його духовного буття. Збуджені таким чином емоційно-енергетичні процеси породжують у психічній сфері автора мовленнєво-музичного твору, здебільшого, неусвідомлювані ним поля інтенцій, які внаслідок сходження до відповідних структур ментального і трансцендентного буття стають більш визначеними і, будучи контрольовані свідомістю, перетворюються в кінцевому рахунку в цілком конкретні прагматичні настанови.

За цих обставин синергетична природа створення індивідом мовленнєво-музичного твору може бути описана нами таким чином. У результаті виходу змодельованої нами системи зі стану емоційного хаосу, що за зазначених вище причин виник на площині інтенцій, зароджується частковий атрактор, кінцева точка якого тяжіючи до площини мовленнєвої культури як параметру порядку, свідчить про намагання автора дібрати адекватне вербальне вираження своїх почуттів. У наступній точці під впливом емоційного хаосу зароджується частковий атрактор, кінцева точка якого вже максимально наближується до площини музичної культури автора. Це вказує на те, що використані вербальні засоби недостатні для вираження переповнюючих його почуттів, тому він звертається до музики, намагаючись підвищити адекватність їхнього вираження. Після третьої точки біфуркації (виходу системи із хаосу) саморозвиток системи перетікає вже у ментальній сфері духовного буття автора мовленнєво-музичного твору. Зазначена точка характеризує той факт, що на цій стадії саморозвиток системи його духовного буття ґрунтується на емо-раціональному типі мислення. Саме завдяки цьому під впливом енергії елементів раціонального мислення наступний частковий атрактор, ніби компенсуючи вплив емоцій, відхиляється в бік добору мовленнєвих засобів вираження смислу твору. Внаслідок хаосу, що відбувається в кінцевій точці цього атрактора, підсвідомість автора вирішує суперечності між можливістю насичення твору мовленнєвими і музичними засобами на користь музичних. Результатом цього і стало спрямування часткового атрактора до його кінцевої точки, розташованої на площині музичної культури.

Система завершує свій саморозвиток у свідомості, вибір спрямування атрактора в яку відбувається виключно під впливом раціонального мислення. Завершуючи, таким чином, свій саморозвиток, психічна система автора входить у кінцеву стадію творчого пошуку. На завершенні цієї стадії, результати зазначеного когнітивного пошуку, будучи на підставі діалектичного мислення остаточно проконтрольовані свідомістю автора, синтезуються та матеріалізуються ним у конкретний мовленнєво-музичний твір.

Зауважимо, що другу симетричну частину комунікативної моделі, що відображує процеси, які протікають у духовній сфері слухача мовленнєво-музичного твору, побудовано нами аналогічним чином. Додамо також, що за реальних обставин дзеркальне відтворення структури-атрактора адресанта психічною сферою адресата неможливе, оскільки це пов'язано із наявністю в кожного з них глибоко індивідуальної будови та історії формування психіки.

Сформована таким чином комунікативна модель уможлиблює встановлення певних варіантів саморозвитку структур-атракторів, здатних описувати особливості породження і сприйняття будь-яких мовленнєво-музичних творів.

Література:

1. Калита А.А. Речевая манипуляция: определение, функция, механизм реализации / А.А. Калита, Л.И. Тараненко // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – №: 1022, Серія «Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов». – Харків, 2012. – С. 10-19.
2. Калита А.А. Функционально-энергетический подход: механизм актуализации эмоционально-прагматического потенциала высказывания / А.А. Калита, А.В. Клименюк // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна. – 2004. – №635. – С.70-74
3. Клименюк А.В. Знание, познание, когниция: монография / Александр Валерианович Клименюк. – Тернополь: Підручники і посібники, 2010. – 304 с.
4. Клименюк О.В. Методологія та методи наукового дослідження: навчальний посібник / Олександр Валеріанович Клименюк. – К.: «Міленіум», 2005. – 186 с.

5. Клименюк А.В. Синергетический инструментарий раскрытия черного ящика исторического явления / А.В. Клименюк // Украина – Европа – Світ: міжнародний збірник наукових праць на пошану проф. М.М. Алексієвця / редкол.: Ю.М. Алексєєв, Л.М. Алексієвець, М.М. Алексієвець [та ін.]. – Тернопіль, 2010. – Вип. 5: Україна – Європа – Світ: історико-політичні та гуманітарні аспекти розвитку: у 2 ч., Ч. 1. – С. 234-251.
6. Почепцов Г.Г. Теория коммуникации / Георгий Георгиевич Почепцов. – М.; К.: Ваклер: Рефлбук, 2001. – 656 с.
7. Сонин А.Г. Общепсихологические и когнитивные механизмы понимания мультимедийных текстов Текст. / А.Г. Сонин // Вопросы психолингвистики. №1. – М., 2003. – С. 89-97.

ТИПОЛОГІЯ КОМПОЗИЦІЙНО-МОВЛЕННЄВИХ ФОРМ, ЯКІ ФІКСУЮТЬ ВНУТРІШНЄ МОВЛЕННЯ

Г.О. Матковська

викладач,

Національний технічний університет України «КПІ»

У художніх творах внутрішнє мовлення використовують перш за все для психологічного аналізу внутрішнього світу персонажа, зображення інтелектуального й емоційного вимірів його особистості. Внутрішнє мовлення – це засіб інтраперсонального спілкування, що втілює процес внутрішньої комунікації, воно є засобом реалізації процесу мислення особи, а також засобом регуляції його психічних процесів. Поняття внутрішнього мовлення об'єднує розмаїття висловів, що виникають у свідомості індивіда й не є доступними реальному співрозмовнику.

В основі типологій текстових різновидів внутрішнього мовлення лежать такі критерії як обсяг, спосіб інтеграції у тексті, зміст й особливості використання у ньому лексико-граматичних засобів. Ю.М. Сергєєва розрізняє